

การพัฒนาแบบชดเครื่องเรือนวิถีชีวิตยุคใหม่
ภายในที่พักอาศัยด้วยภูมิปัญญาการจักสาน
กรณีศึกษา ตำบลบางเจ้าฉ่า อำเภอโพธิ์ทอง
จังหวัดอ่างทอง

The Project Development of New Furniture
Design for Urban Lifestyle from The Wisdom
of Basketry. Case Study of Bang Chao Cha,
Pho Thong District, Ang Thong Province

อรัญ วานิซกร¹

Aran Wanichakorn

สินีนารถ เลิศไพรวัง²

Sineenart Laedpriwan

อิทธิพัทธ์ หงส์ทอง³

Ittipat Hongthong

คุณัญญา ชาญวิถี⁴

Kununya Chanvithee

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาการออกแบบทัศนศิลป์
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² รองศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาการออกแบบทัศนศิลป์
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

^{3,4} อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการออกแบบทัศนศิลป์
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทคัดย่อ

การพัฒนาารูปแบบชุดเครื่องเรือนวิถีชีวิตยุคใหม่ภายในที่พักอาศัยด้วย ภูมิปัญญาการจักสาน กรณีศึกษา ตำบลบางเจ้าฉ่า อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.ศึกษาอัตลักษณ์และแนวทางการพัฒนาวัสดุเทคนิคและวิธีการ ของภูมิปัญญาจักสาน 2.เพื่อประยุกต์แนวคิดภูมิปัญญาจักสานสู่เครื่องเรือนและของ ตกแต่งภายในที่พักอาศัยที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตคนเมือง เป็นงานวิจัยและพัฒนา ผลิตภัณฑ์ (Research & Development) มีกระบวนการเริ่มตั้งแต่การศึกษาข้อมูล ทัศนคติและปณมภูมิ การลงพื้นที่สำรวจ ประชุมกลุ่มและสัมภาษณ์ข้อมูลเพื่อค้นหา อัตลักษณ์ วัสดุและเทคนิคการจักสานของชุมชน บางเจ้าฉ่า จากนั้นวิเคราะห์สรุป เป็นข้อกำหนดแนวความคิดการออกแบบ ทดลองวัสดุ ทดลองเทคนิคการผลิต พัฒนาแบบจากนั้นสร้างต้นแบบชุดเครื่องเรือนและของตกแต่ง จากการศึกษาได้อัต ลักษณ์ทางวัฒนธรรมของพื้นที่ได้แก่การทำนา ปลุกข้าว การจักสานกระบุงถือเป็น ตัวแทนอัตลักษณ์จากอดีต และกระเป่าเป็นตัวแทนของอัตลักษณ์ในปัจจุบัน

นำเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่เครื่องเรือนและของตกแต่ง 3 แนวคิดในการออกแบบ คือ 1. แนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์ตกแต่งในรูปแบบ DIY เพื่อส่งเสริมกิจกรรม จักสานที่ระลึกประกอบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยได้แนวคิดจากรวงข้าว 2. แนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์ตกแต่งโคมไฟจากอัตลักษณ์ของเมล็ดข้าว 3. การออกแบบเครื่องเรือนจักสานจากแนวคิดอัตลักษณ์ท้องถิ่นดั้งเดิมที่ขึ้นชื่อของ บางเจ้าฉ่าได้แก่ กระบุง และตะกร้า จากนั้นคัดเลือกแนวคิดเพื่อพัฒนาต้นแบบ

ผลของการศึกษาค้นคว้าได้รูปแบบชุดเครื่องเรือนวิถีชีวิตยุคใหม่ภายในที่พัก อาศัยด้วยภูมิปัญญาการจักสานที่มาจากการผลิตของชุมชนตำบลบางเจ้าฉ่า อำเภอ โพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทองทั้งหมด 2 รูปแบบ คือ 1. ชุดเครื่องเรือนบุงจาด (กระบุง +กระจาด) 2. ชุดเครื่องเรือนกร้าอี้ (ตะกร้า+เก้าอี้) โดยการคัดเลือกจากการประชุม กลุ่มระหว่างผู้วิจัย นักออกแบบ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนอำเภอบางเจ้าฉ่า จาก นั้นนำเสนอผลงานในงาน SMEs Springboard 2018 เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ ในการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ต่อไปภายใต้แบรนด์บางเจ้าฉ่าเดคคอร์ด

คำสำคัญ: ชุดเครื่องเรือน, วิถีชีวิตยุคใหม่, ภูมิปัญญาการจักสาน, บางเจ้าฉ่าเดคคอร์ด

Abstract

The project development of new furniture design for urban lifestyle from the wisdom of basketry. Case study of Bang Chao Cha, Pho Thong district, Ang Thong province. The objectives of this study were to 1) Study the identity and the guidelines to develop materials, techniques and basket weaving methods. 2) To apply the wisdom of basketry to furniture and home decor in accordance with the urban lifestyle. This research and product development was restarted by collecting the related secondary data, primary data, observing the situations , Group discussion and interview information to find identity, materials, techniques and basket weaving methods of Bang Chao Cha community. Analyzing the classifying requirements of design concept, experimental materials, production techniques then develop prototypes of furniture and decorations. This research was showed the cultural identities of the area include rice farming, wicker basket, representing the identity of the past and the pockets represent the current identity.

Offer new products of furniture and decorations which can be divided into 3 concepts in design. 1. Concept of product design in DIY style to promote basketry activities for creative tourism by the concept Ear of rice. 2. Concept of product design, lamp decoration from the identity of Rice kernel 3. Concept of furniture basketry design from the famous and original local identity of Bang Chao Cha which is wicker basket and hand basket

Then select the prototype to develop. The result of this study was the new style furniture of urban living with the wisdom of basketry production from Bang Chao Cha. Pho Thong District, Ang Thong Province which can be divided into 2 sets. 1. BungJad Furniture (wicker basket + hand basket) 2. KraEy Furniture (hand basket + chair). The selection was made by a group discussion between the researchers, designers and stakeholders in Bang Chao Cha. Then present the works at the Springboard SMEs 2018 exhibition to promote the products to continue under Bang Chao Cha Décor brand.

Keywords: Furniture, Urban lifestyle, Wisdom of basketry, Bang Chao Cha Décor.

บทนำ

หมู่บ้านจักสาน งานฝีมือจักสานอันลือชื่อของอ่างทองส่วนมากจะเป็นฝีมือของชาวอำเภอโพธิ์ทองแทบทุกครัวเรือนที่ดัดบ้านเรือนเรียงรายอยู่ทั้งสองฟากฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาในละแวกเดียวกัน มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มการผลิตเครื่องจักสาน เครื่องหวาย กลุ่มจักสานไม้ไผ่ เช่น กลุ่มตำบลองครักษ์ กลุ่มตำบลบางเจ้าฉ่า กลุ่มตำบลบางระกำ กลุ่มตำบลพลับ และกลุ่มตำบลอินทประมูล แหล่งหัตถกรรมเครื่องจักสานสำคัญที่ขึ้นชื่อของจังหวัดอ่างทอง คือ “บ้านบางเจ้าฉ่า” ตั้งอยู่หมู่ 8 บ้านยางทอง ตำบลบางเจ้าฉ่า เป็นชุมชนที่มีมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งชาวบ้านได้เคยร่วมกับชาวแขวงเมืองวิเศษชัยชาญ และชาวบางระจัน สู้รบกับพม่า ณ บ้านบางระจัน โดยมีนายฉ่าเป็นผู้นำ นายฉ่านั้นพื้นเพเป็นคนสีบัวทอง ภายหลังการสู้รบยุติแล้ว “นายฉ่า” จึงได้นำชาวบ้านมาตั้งบ้านเรือนเป็นที่อยู่อาศัยถาวรขึ้นในชุมชนด้านทิศตะวันตกของแม่น้ำน้อย แต่เดิมเรียกว่า “บ้านสร้างสามเรือน” เพราะเริ่มแรกมีเพียงสามหลังคาเรือนเท่านั้น ซึ่งเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การตั้งเป็นที่อยู่อาศัย ปัจจุบันมีชื่อว่า “บางเจ้าฉ่า” เพราะนำชื่อของนายฉ่ามาตั้งชื่อ ซึ่งนายฉ่านั้นเป็นทั้งผู้นำและเป็น

ผู้ก่อตั้งหมู่บ้าน เดิมทีพื้นที่สมัยก่อนอุดมสมบูรณ์มีไม้ไผ่เยอะ เป็นพื้นที่ติดแม่น้ำน้อย และทุ่งนา ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงนาไม้ไผ่มาทำอุปกรณ์หาลา จับสัตว์น้ำ เช่น สุ่ม ลอบ ไซ ยอ กระบุง แต่ปัจจุบันวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของ ชาวบ้านเปลี่ยนไป ทำให้ อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้เหล่านั้นถูกละเลือนไปตามกาลเวลา จะมีบางส่วนที่เป็น ผลิตภัณฑ์มงคลเชิงสัญลักษณ์ที่ได้รับเลือกให้ใช้ในพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ซึ่งจัดขึ้นเพื่อให้ผู้มีอาชีพทางการเกษตรพึงระลึกถึงความสำคัญของการเกษตร เป็นการบำรุงขวัญกำลังใจ น้อมนาให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่อาชีพของเกษตรกร ส่วนผลิตภัณฑ์ที่ผลิตและถูกพัฒนาใช้งานในปัจจุบันได้แก่ ตะกร้า กระเป่า เป็นต้น (เนลา เจริญศิลป์, สัมภาษณ์, 15 กุมภาพันธ์ 2561)

โดยตัวอย่าง ผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการปลูกข้าว หรือ วัฒนธรรมแม่น้ำ ได้แก่ ตะข้อง สุ่ม ลอบ ไซ ยอ กระบุง โดยมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นประจำพื้นที่อำเภอบางเจ้าฉ่า จังหวัดอ่างทอง โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเคยเสด็จพระราชดำเนินมาเยือนและได้พระราชทานคำแนะนำให้ราษฎรปลูกไม้ไผ่ศรีสุข เพื่อเป็นวัตถุดิบในการทำเครื่องจักสานและเป็นการอนุรักษ์งานฝีมือประเพณีนี้ไว้ งานจักสานของบ้านบางเจ้าฉ่านี้มีความละเอียดประณีตสวยงามสามารถพัฒนางานฝีมือตามความต้องการของตลาด ไม่ยึดติดกับรูปแบบเก่าจนสามารถส่งออกขายต่างประเทศได้ จึงได้รับการยกย่องว่าเป็นหมู่บ้านตัวอย่างในการพัฒนาอาชีพ ทักษะภูมิปัญญาการสานลวดลายได้แก่ แบบลายสอง ลายขัด ลายน้ำไหล และยกลายในตัวใช้การขึ้นและนับเส้นเพื่อใช้จับเสมอกันต้องใช้ฝีมือในการทำ โดยชุมชนได้พัฒนางานจักสานเป็นกระเป่าและของที่ระลึก ของใช้ และ ตกแต่งบ้าน เป็นต้น มีการใช้วัสดุอื่นประยุกต์ร่วมกับการจักสานได้แก่ ผ้าไหมญี่ปุ่น หวาย ใบลาน โบว์ ริบบิ้น เป็นต้น ภายในหมู่บ้านมีพิพิธภัณฑ์เครื่องมือ ใส่อุปกรณ์เครื่องใช้พื้นบ้านต่างๆ ที่ผลิตจากไม้ไผ่และมีเก็บรวบรวมเอาไว้ นอกจากนี้ บางเจ้าฉ่า ยังมีบริการในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้แก่ การนั่งรถอีแต่น ชมวิถีชีวิตริมแม่น้ำน้อย กิจกรรมชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร สวนมะม่วง สวนมะยงชิด และสวนกระท้อน ฯลฯ ชมแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอใกล้เคียง อำเภอโพธิ์ทอง

อำเภอไชย และอำเภอแสวงหา อีกทั้งยังมีบ้านพักโฮมสเตย์ไว้คอยให้บริการอีกด้วย (นพพา กางปาน, สัมภาษณ์, 15 กุมภาพันธ์ 2561)

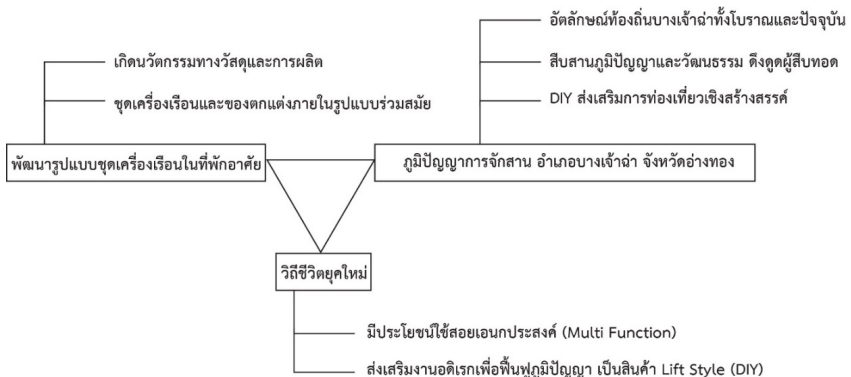
จะเห็นว่าทุนทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของพื้นที่บางเจ้าฉ่า มีความพร้อมเป็นอย่างมาก แต่จากการลงพื้นที่สำรวจและสอบถาม ยังมีปัญหาที่คล้ายกันกับพื้นที่ทางวัฒนธรรมแหล่งอื่นๆ นั่นคือ ผลิตภัณฑ์ที่มีความเป็นหัตถกรรม ซึ่งมีคุณค่าทางจิตใจซึ่งเป็นนามธรรม แต่รูปธรรมของผลิตภัณฑ์ประโยชน์ใช้สอยยังตอบสนองกับวิถีชีวิตในอดีตหรือในชนบท ไม่สอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบันที่ผู้บริโภคส่วนใหญ่ที่มีกำลังซื้อเป็นสังคมเมือง และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ตลอดจนขาดผู้สืบทอดเนื่องจากงานหัตถกรรมอาจเป็นงานที่ก่อให้เกิดรายได้ที่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพและครอบครัวในกรณีที่ผู้ผลิตมีความขยัน แต่รูปทรงผลิตภัณฑ์ยังคงซ้ำๆ เห็นได้จากแม่พิมพ์กระเป๋างานบางส่วนที่มีข้อจำกัด ซึ่งแฝงความน่าเบื่อไว้ ทั้งผู้ผลิตและผู้ซื้อ รูปแบบที่ทำกันอยู่ไม่ตื่นเต้นพอที่จะดึงดูดความสนใจจากผู้สืบทอดรุ่นใหม่ให้เกิดการละทิ้งงานประจำอื่นๆ มาสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ไว้ มีเพียงผลิตภัณฑ์บางชิ้นจากผู้ผลิตบางรายเท่านั้นที่มีการต่อยอดพัฒนาจนเกิดนวัตกรรมทางภูมิปัญญาสู่การใช้ลวดลายและสีสันทึ่หลากหลายร่วมสมัย จนผลิตภัณฑ์กระเป๋าสตรีได้รับเลือกให้ตีพิมพ์ในแคตตาล็อกจำหน่ายของสายการบินไทย ซึ่งจำหน่ายในราคาที่สูงมาก กลุ่มเป้าหมายจึงเฉพาะเจาะจงไปที่ผู้หญิงที่ค่อนข้างมีฐานะจึงสามารถเป็นเจ้าของได้ ผู้วิจัยจึงต้องการต่อยอดด้วยกลยุทธ์ที่การออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อขยายกลุ่มเป้าหมายของผลิตภัณฑ์จักสานบางเจ้าฉ่า ให้เป็นที่รู้จักด้วยแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้เกิดเป็นเครื่องเรือนและของตกแต่งเพื่อทุกคน (Universal Design) ในแบรนด์บางเจ้าฉ่าเดคคอร์ จากฐานจุดเด่นด้านอัตลักษณ์ของพื้นที่และเรื่องราวทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเดิม ให้เกิดนวัตกรรมใหม่เกิดมูลค่า คุณค่าเพิ่ม และผลกระทบเชิงบวกขึ้นกับผู้ผลิต เกิดแรงดึงดูดกับผู้สืบทอด และสมสมัยสอดคล้องกับบริบทของผู้บริโภคยุคใหม่ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์และแนวทางการพัฒนาวัสดุเทคนิคและวิธีการของภูมิปัญญาจักสาน
2. เพื่อประยุกต์แนวคิดภูมิปัญญาจักสานสู่เครื่องเรือนและของตกแต่งภายในที่พักอาศัยที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตคนเมือง

ขอบเขตการวิจัย

โครงการพัฒนารูปแบบชุดเครื่องเรือนวิถีชีวิตยุคใหม่ภายในที่พักอาศัยด้วยภูมิปัญญาการจักสาน กรณีศึกษา ตำบลบางเจ้าฉ่า อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการจักสานด้วยวัสดุและภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยสามารถเขียนเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้มีการแบ่งคณะงานออกเป็น 2 ส่วนประกอบด้วยกลุ่มนักออกแบบและคณะผู้นำชุมชนจักสานในท้องถิ่น โดยแต่ละกลุ่มมีส่วนร่วมในการดำเนินการเป็น 3 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การค้นคว้าวิจัย

1. การศึกษาข้อมูลทฤษฎีภูมิและปฐมภูมิ การลงพื้นที่สำรวจ ประชุมกลุ่มและสัมภาษณ์เพื่อค้นหาอัตลักษณ์ วัสดุและเทคนิคการจักสานของชุมชน บางเจ้าฉ่า
2. วิเคราะห์ สรุปเป็นข้อกำหนดการออกแบบ

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์

3. การทดลองเพื่อสร้างทางเลือกด้านนวัตกรรม ได้แก่ การปั่น บดวัสดุธรรมชาติโดยอัดเป็นแผ่น การผสานเรซิน การสานร่วมวัสดุดั้งเดิมกับวัสดุร่วมสมัย ได้แก่ สานวัสดุธรรมชาติร่วมกับแผ่นอะคริลิกและเส้นใยแก้วนำแสง การทดลองสานร่วมกับวัสดุอื่นๆ
4. การออกแบบร่างแนวความคิดรูปทรงของเครื่องเรือนและของตกแต่ง เพื่อสร้างนวัตกรรมด้านประโยชน์ใช้สอยและการตกแต่งภายใน

ขั้นตอนที่ 3 คัดเลือกแนวคิด

5. การสร้างภาพเสมือน 3 มิติ
6. การสร้างหุ่นจำลองเพื่อศึกษาการออกแบบโครงสร้างในมาตราส่วน 1:10
7. การทดลองสร้างต้นแบบโครงสร้างเครื่องเรือนและผลิตภัณฑ์ใหม่ขนาดเท่าจริง
8. การทดลองจักสานร่วมกับโครงสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่
9. การประชุมกลุ่มร่วมกับผู้นำชุมชน ได้แก่ ประธานกลุ่มจักสานบางเจ้าฉ่าและประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสานศิลป์บางเจ้าฉ่า เพื่อคัดเลือกแบบร่างแนวความคิดรูปทรงเครื่องเรือน และของตกแต่ง
10. ปรับแบบพัฒนาต้นแบบเครื่องเรือนจนได้ต้นแบบสมบูรณ์
11. นำเสนอผลงานในนิทรรศการงานออกแบบ

การวิเคราะห์

ผู้วิจัยได้แบ่งการทำงานออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนการวิจัยซึ่งใช้แนวความคิด PAR ให้ชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการร่างแนวคิดผลิตภัณฑ์ ไม่เพียงเฉพาะ

งานพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์แต่ยังให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ที่จะมีการผลิตและจัดจำหน่ายในท้องตลาดต่อไป และการวิเคราะห์กลยุทธ์ทางการตลาด SWOT ผลิตภัณฑ์จักสานดั้งเดิมของชุมชนบางเจ้าฉ่า ดังนี้

1. การวิเคราะห์ส่วนการวิจัย ใช้แนวคิด PAR

จากการลงพื้นที่สำรวจ ประชุมกลุ่มคณะทำงานทั้งนักออกแบบและคณะผู้นำชุมชนจักสานในท้องถิ่น โดยผู้วิจัยต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการศึกษา ออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มากที่สุดหรือ PAR ตั้งแต่การสำรวจ การสอบถามอัตลักษณ์ ภูมิปัญญาและทักษะทางการผลิต ได้ข้อสรุปข้อมูลดังนี้

ความเป็นมาของการจักสานของอำเภอบางเจ้าฉ่า จังหวัดอ่างทองเดิมทีพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์มีไม้ไผ่เยอะเป็นพื้นที่ทำการเกษตรมีแม่น้ำน้อยหล่อเลี้ยง อาชีพส่วนใหญ่จึงทำนา ใช้การจักสานไม้ไผ่ทำอุปกรณ์หาปลา จับสัตว์น้ำ เช่น สุ่ม ลอบ ไซ ยอ กระบุง หากแต่ปัจจุบันวิถีชีวิตเปลี่ยนไป ทำให้อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้เหล่านั้นถูกละเลือนไปตามกาลเวลา ส่วนผลิตภัณฑ์ที่ผลิตและถูกพัฒนาใช้งานในปัจจุบัน ได้แก่ ตะกร้า กระเป่า ป่าน้ำชา साແຫຣກ เป็นต้น โดยมีผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการปลูกข้าว หรือวัฒนธรรมแม่น้ำ ได้แก่ ตะข้อง สุ่ม ลอบ ไซ ยอ กระบุง คุณสมบัติเด่นของวัสดุและเอกลักษณ์การจักสานที่โดดเด่นของบางเจ้าฉ่า จังหวัดอ่างทอง ได้แก่ ไม้ไผ่ศรีสุข ซึ่งเป็นพืชที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงปลูก ส่วนไม้ไผ่นวล ชาวบ้านจะรับซื้อมาสำหรับใช้ทำงานส่งออกต่างประเทศที่ละเอียด เนื่องจากมีความยาวของปล้องสั้น และเสี้ยนน้อย ชาวบ้านจะนำมาชุดผิวเพื่อให้มีความละเอียดเนียนของเนื้อไม้มากที่สุดก่อนเจียดัดดอก และหวาย ชาวบ้านรับซื้อมาจากต่างประเทศผ่านพ่อค้าคนกลาง ส่วนทักษะการสานที่ชาวบ้านใช้ได้แก่ แบบลายสอง ลาย ชัด ลายน้ำไหล และยกลายในตัวใช้การขึ้นและนับเส้นเพื่อใช้จับเสมอกันต้องใช้ฝีมือในการทำ มีการใช้วัสดุอื่นประยุกต์รวมกับการจักสาน ได้แก่ ผ้าไหมญี่ปุ่น หวาย ใบลาน โบริ ธิบิ้น โดยผลิตภัณฑ์ที่สร้างรายได้หลักแก่ชาวบ้าน ได้แก่ ของขึ้นเล็กๆขายได้ดีตามเทศกาล ลูกค้าจะสั่งจำนวนมากเป็นของที่ระลึก เช่น กระเป่าขนาดเล็กราคา 300 บาท ส่วนอุปกรณ์ดั้งเดิมต่างๆที่ชาวบ้านเคย

ใช้ประกอบอาชีพปัจจุบันผลิตขนาดเล็ก ฟังก์ชันการใช้งานเดิมถูกปรับเปลี่ยนไปเป็นของประดับตกแต่งบ้านและสถานที่ เนื่องจากปัจจุบันวิถีชีวิตได้เปลี่ยนไปมีการทำการเกษตรและจับสัตว์น้ำลดลง แต่ยังมีของที่ระลึกทางด้านความเชื่อ การเสริมดวง เสริมโชค ประกอบการค้าขายให้เจริญรุ่งเรืองดังการหาข้าวปลา อาหาร ในสมัยก่อนที่อุดมสมบูรณ์ เช่น สามเกลอ ที่มีกุกก้อยไว้ตามร้านค้า ร้านอาหารต่างๆ ประกอบไปด้วย ตะข่อง สุ่ม และขนางซ้อนปลารวมอยู่ในเซตเพื่อจำหน่าย ชาวบ้านผลิตผลงานทุกชนิดโดยการขึ้นรูปด้วยมือทุกชิ้น ไม่ใช่ เครื่องจักรโดยการขึ้นชิ้นงาน 1 ชิ้นจะใช้ทักษะและความชำนาญต่างกันไปในแต่ละขั้นตอน ชาวบ้านกลุ่มแรกจะต้องขึ้นโครงสร้างก่อน และส่งไปให้ชาวบ้านที่มีความชำนาญการสานต่อ จากนั้นกลุ่มสุดท้ายทำการตกแต่งตัวตะกร้าประกอบไปด้วย การถักปาก น่องสิงห์ เก็บตุตตะกร้า และบุผ้า ชาวบ้านจะใช้ระยะเวลาในกระบวนการผลิตต่อชิ้นไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับรายละเอียดของ ชิ้นงานและขนาด ขั้นตอนที่ยาวนานที่สุดเป็นขั้นตอนการสานเฉลี่ยแล้วกระเป๋าดอกแตงพร้อมใช้งานเสร็จ มีกลุ่มชาวบ้านประจำ หมู่ 7 ทั้งสิ้นที่ทำงานจักสาน 40 คน โดยแต่ละคนมีความถนัดในการขึ้นชิ้นงานแตกต่างกัน โดยค่าแรงใน การทำงานจักสาน อยู่ที่วันละ 80 บาท ผลิตภัณฑ์ใช้เวลาในการผลิตส่วนใหญ่ 1 อาทิตย์ 1 ชิ้นใช้บุคลากรจำนวน 4-6 คน ราคาต้นทุน หรือแหล่งวัสดุชาวบ้านซื้อหามาในราคาคละ 300 บาท ส่วนไม้ไผ่นวลราคาปล้องละ 60 บาท ส่วนไม้ไผ่ศรีสุชาวบ้านสามารถใช้ได้ในพื้นที่ไม่มีค่าใช้จ่าย กลุ่มลูกค้าหรือ กลุ่มเป้าหมายคือ คนไทย ญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์ ชาวบ้านจะไม่มีภาระจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา แต่มีการพัฒนาฝีมือ และเปิดอบรมเผยแพร่ความรู้อยู่ตลอดโดยมีช่องทางการเผยแพร่สินค้า และวิธีการ จำหน่ายได้แก่ศูนย์จำหน่าย และการออกงานจักสานสัมมาชีพ และหมู่บ้าน Website กลุ่ม Otop โดยการแสดงผลงานในระยะเวลา 3 เดือนชาวบ้านจะออกไปร่วมโชว์ 1 ครั้ง (พรชัย บุญริน, สัมภาษณ์, 6 มีนาคม 2561)

ภาพประกอบที่ 2 ตะกร้าและกระเป๋าสถิตภัณฑ์เดิมในท้องถิ่นจากการลงพื้นที่ สัมภาษณ์

2. วิเคราะห์ SWOT ผลิตภัณฑ์จักสานดั้งเดิมของชุมชนบางเจ้าฉ่า

จุดแข็ง (Strength) หัตถกรรมจักสานมีชื่อเสียงและมีแรงงานฝีมือ เป็นที่ยอมรับ มีผลิตภัณฑ์โดดเด่นในอดีตที่สืบทอดถึงปัจจุบันคือ กระบุงที่ใช้จัดแสดง ในพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ มีการต่อยอดงานจักสานสู่ ผลิตภัณฑ์ใหม่ให้เป็นที่รู้จักและใช้สอยกันในปัจจุบันคือ กระเป๋าที่มีรูปแบบลวดลาย และสีสันทากหลาย มีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กิจกรรมจักสานและเชิงเกษตร

จุดอ่อน (Weakness) เครื่องมือใช้สอยโบราณที่มีคุณค่าใกล้หายไป เพราะขาดประโยชน์ใช้สอยที่ตอบสนองสังคมยุคใหม่ และผลิตภัณฑ์จักสานที่พัฒนาสู่ปัจจุบันเป็นกระเป๋ากลุ่มเป้าหมายเฉพาะกลุ่มสตรีสูงวัย

โอกาส (Opportunity) ข้อมูลจากศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ ระบุว่าภาพรวมการส่งออกสินค้าหัตถศิลป์ ช่วงไตรมาสแรกปี 2559 (ม.ค.-มี.ค. 59) มียอดส่งออกรวมทั้งสิ้น 15,757.06 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากช่วงเดียวกันของปีก่อน ร้อยละ 9.14 สะท้อนให้เห็นว่าการส่งออกสินค้าหัตถศิลป์ของไทย มีแนวโน้มเติบโตสูง และมีทิศทางดีต่อเนื่อง โอกาสที่จะเพิ่มส่วนแบ่งตลาดและทำให้อุดขายเติบโตอย่างมั่นคงยั่งยืนในระยะยาวเป็นไปได้สูงโดยกลุ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมมีมูลค่า

ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๒

การส่งออกถึง 1,416.93 ล้านบาทเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.26 (ประชาชาติธุรกิจ, 2559) ทั้งนี้รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ทันสมัยสามารถใช้ในชีวิตประจำวันและประยุกต์ให้เข้ากับสังคมผู้บริโภคยุคใหม่ได้ และยังเป็นการส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์และนวัตกรรมการออกแบบผลิตภัณฑ์ได้อีกหนึ่งทางทาง

อุปสรรค (Threat) ขาดแรงดึงดูดสำหรับผู้สืบทอดรุ่นใหม่ทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมจากการวิเคราะห์โอกาสทางธุรกิจ (SWOT Analysis) ของชุมชนบางเจ้าฉ่าพบว่าเหตุการณ์จักสานมีชื่อเสียงและมีแรงงานฝีมือเป็นที่ยอมรับภาพรวมด้านงานจักสานมีแนวโน้มเติบโตสูงและมีทิศทางดีต่อเนื่อง โอกาสที่จะเพิ่มส่วนแบ่งตลาดและทำให้ยอดขายเติบโตอย่างมั่นคงยั่งยืนในระยะยาวเป็นไปได้สูงหากแต่ผลิตภัณฑ์เดิมของชุมชนยังผลิตภัณฑ์จักสานที่มีกลุ่มเป้าหมายเฉพาะกลุ่มสตรีสูงวัย เช่น กระเป่าสาน ซึ่งภาพรวมของผลิตภัณฑ์ยังไม่เข้าถึงหรือสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เป็นสังคมเมืองมากขึ้นทุกขณะ และขาดแรงดึงดูดที่จะมีแรงงานสืบทอดรุ่นใหม่ทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรม คณะผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการระดมสมองหาข้อสรุปในการออกแบบเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์บางเจ้าฉ่าในครั้งนี้เพื่อประยุกต์แนวคิดภูมิปัญญาจักสานสู่เครื่องเรือนและของตกแต่งภายในที่พักอาศัยให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตคนเมืองมากขึ้น ดังนี้

สรุปข้อกำหนดและแนวคิดในการออกแบบ

จากการประชุมกลุ่มคณะทำงานทั้งผู้นำชุมชนจักสานและกลุ่มนักออกแบบได้ข้อกำหนดการออกแบบดังนี้

ด้านอัตลักษณ์ท้องถิ่น บางเจ้าฉ่ามีภูมิประเทศอยู่ในเขตภาคกลางตอนบน มีพื้นที่ติดแม่น้ำน้อยจึงเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับการทำเกษตร การปลูกข้าว และการทำประมงน้ำจืด อัตลักษณ์จักสานที่ได้คัดเลือกจึงมาจากกระบุงโบราณ การปลูกข้าว และการทำตะกร้า กระเป่า

ด้านประโยชน์ใช้สอยจากเครื่องมือโบราณ ที่ประชุมเลือกกระบุงและตะกร้า กระเป่ามาพัฒนาให้เกิดประโยชน์ใช้สอยใหม่ในรูปแบบของเครื่องเรือนและของ

ตกแต่ง เพื่อต่อยอดคุณค่าเดิมของท้องถิ่นสู่การสร้างนวัตกรรมจากประโยชน์ใช้สอยใหม่ที่สอดคล้องกับสังคมยุคใหม่ และเพิ่มกลุ่มเป้าหมายให้กว้างขึ้นด้วยแนวคิดของการออกแบบเพื่อทุกคน

ด้านวัสดุการผลิตไม้ไผ่ศรีสุขเป็นวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น งานจักสานชุมชนบางเจ้าฉ่าไม่มีข้อจำกัดในการสร้างรูปทรงใหม่ เพียงแต่หากเป็นรูปทรงใหม่ ต้องพัฒนาโครงสร้างรูปทรงมาจากภายนอกชุมชน เนื่องจากขาดช่างผู้ชำนาญการทาง การขึ้นโครงสร้างรูปทรงใหม่

ด้านนวัตกรรม แนวคิดการทดลองวัสดุและจักสานในรูปแบบต่างๆ การทดลองทางโครงสร้างรูปทรงและประโยชน์ใช้สอยที่แตกต่างและหลากหลาย แนวคิดการสร้างกิจกรรมส่งเสริมการปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยให้เข้ากับพฤติกรรมของคนในสังคมเมืองมากขึ้น เช่น การปรับเปลี่ยนเก้าอี้สตูลให้เป็นโคมไฟตั้งพื้น หรือเป็นที่บังกระถางต้นไม้

การออกแบบและพัฒนาแนวคิดผลิตภัณฑ์

ผู้วิจัยและคณะทำงานออกแบบได้ร่วมกันออกแบบและพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จักสานขึ้นมาโดยนำเสนอแนวความคิดใหม่จากอัตลักษณ์ท้องถิ่นบางเจ้าฉ่าดังนี้

1. แนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์ตกแต่งในรูปแบบ DIY เพื่อส่งเสริมกิจกรรมจักสานที่ระลีกประกอบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยได้แนวคิดจากรวงข้าว

เป็นการสร้างกิจกรรม DIY ให้กับนักท่องเที่ยวด้วยการสานรูปแบบใหม่ร่วมกับวัสดุประเภทแผ่นอะคริลิกเพื่อให้ทุกคนสามารถสานเริ่มต้นอย่างง่ายได้ โดยสามารถซื้อกลับในรูปแบบของที่ระลึกเพื่อไปสานต่อที่บ้าน พร้อมคู่มือแนะนำการสานและเรื่องราวของบางเจ้าฉ่า

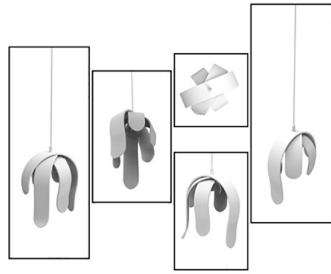

ภาพประกอบที่ 3 เมื่อสานประกอบขึ้นเป็นผลิตภัณฑ์ที่ระลึกสำหรับตกแต่งโดยนิตติ
ปริญญานโพนวัตกรรมการออกแบบ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาพประกอบที่ 4 บรรจุภัณฑ์และการนำเสนอการสาน DIY จักสานร่วมสมัยจาก
อัตลักษณ์กระบุงบางเจ้าฉ่าโดยนิตติปริญญานโพนวัตกรรมการ
ออกแบบ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2. แนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์ตกแต่งโคมไฟจากอัตลักษณ์ของ
เมล็ดข้าว โคมไฟจากการสานร่วมกับใยแก้วนำแสง กลางวันจะเห็นเมล็ดข้าวพาด
เรียงผ่านรูทรงของวัสดุจักสาน ส่วนกลางคืนจะเห็นรูทรงเมล็ดข้าวผ่านเส้นใยแก้ว
นำแสงแทน

ภาพประกอบที่ 5 แนวคิดการออกแบบโคมไฟระย้าจากการสานผักตบชวาร่วมกับใยแก้วนำแสง ออกแบบโดยนิสิตระดับปริญญาโทนวัตกรรมการออกแบบ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2. แนวคิดออกแบบเครื่องเรือนและผลิตภัณฑ์ตกแต่งจากแนวคิดกระบุงและตะกร้า บางเจ้าฉ่า

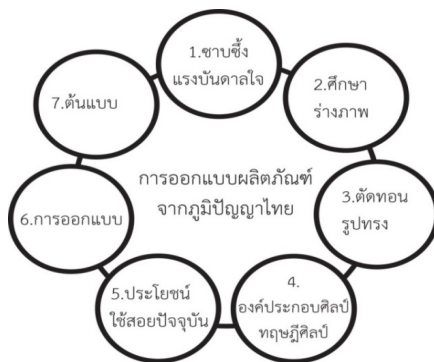
การนำผลิตภัณฑ์โบราณที่มีคุณค่าเก่ากระบุงและผลิตภัณฑ์ใหม่กระเป๋ามาออกแบบพัฒนาใหม่เพื่อเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm) ใหม่ให้เกิดประโยชน์ใช้สอยใหม่ที่คาดไม่ถึงในรูปแบบเครื่องเรือน

ภาพประกอบที่ 6 เครื่องเรือนจากแนวคิดกระบุงและตะกร้า บางเจ้าฉ่า ออกแบบโดยผู้วิจัยและทีมงาน

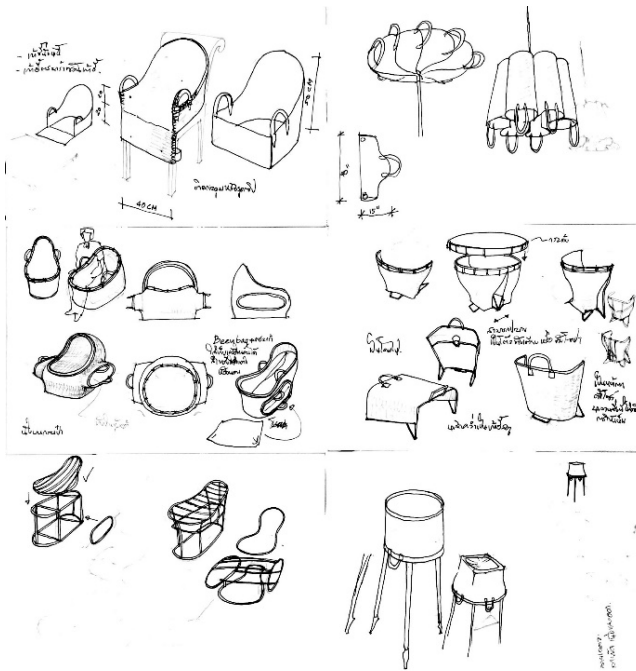
ผลการวิจัย

ผลของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้รูปแบบชุดเครื่องเรือนวิถีชีวิตยุคใหม่ภายในที่พักอาศัยด้วยภูมิปัญญาการจักสานที่มาจากการผลิตของชุมชนตำบลบางเจ้าฉ่า อำเภอบัวลาย จังหวัดอำนาจเจริญทั้งหมด 2 รูปแบบ คือ 1.ชุดเครื่องเรือนบุ้งจาก 2.ชุดเครื่องเรือนกร้าอ้อ โดยการคัดเลือกจากการประชุมกลุ่มระหว่างผู้วิจัย นักออกแบบ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน จากการสกัดอัตลักษณ์เดิมที่ทรงคุณค่าของเครื่องจักสาน อำเภอบางเจ้าฉ่า จังหวัดอำนาจเจริญโดดเด่นและมีเอกลักษณ์อันได้แก่ กระบุง ตะกร้า กระเป๋า จากขนาดเล็กๆใช้พกพาส่วนบุคคล นำมาเล่าเรื่องใหม่ด้วยนวัตกรรมการออกแบบสร้างสรรค์ประโยชน์ใช้สอยใหม่ในรูปแบบเครื่องเรือนและของตกแต่งที่สวยงาม จากท้องถิ่นมาสู่การใช้สอยที่สอดคล้องกับเมือง และคอนโด เช่นการผสมผสานประโยชน์ใช้สอยเอนกประสงค์ที่ปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการและจินตนาการของผู้ใช้ การ DIY ตกแต่งแบบกระเป๋าจักสาน ความประณีตของลวดลายงานจักสาน เป็นการเพิ่มเติมรายละเอียดที่อบอุ่นให้กับบรรยากาศของบ้านและอาคาร ทำให้เกิดคุณค่าใหม่ที่ร่วมสมัยและขยายตลาดของผลิตภัณฑ์จักสานบางเจ้าฉ่าให้กว้างขวางขึ้นต่อไป โดยผู้วิจัยได้ใช้รูปทรงผลิตภัณฑ์ดั้งเดิมผ่านกระบวนการออกแบบดังแผนภาพ

ภาพประกอบที่ 7 กระบวนการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น (อรัญ วาณิชกร, 2557)

โดยผู้วิจัยเริ่มร่างภาพรูปร่างและรูปทรงของกระบุงในหลายหลายแนวทาง จากนั้นตัดทอนรายละเอียดของรูปร่างรูปทรงของผลิตภัณฑ์ดั้งเดิม สู่กระบุงที่สามารถใช้สอยเป็นเก้าอี้สตูล หรือโต๊ะข้างเตียงได้ แยกชิ้นเป็นโคมไฟตั้งพื้นหรือฉากบังกระถางต้นไม้ได้ Top โต๊ะใช้สอยแบบถอดได้ หรือผลิตภัณฑ์เก้าอี้สตูลที่ได้แนวคิดจากกระเปาะหรือตะกร้า มาเรียงรวมกัน 5 ใบ โดยลดทอนรายละเอียดลงและมี 1 ใบ พลิกหงายขึ้นเพื่อสามารถใส่ของระหว่างนั่งได้ ปรับเปลี่ยนพลิกกลับด้านเป็นแจกัน ตั้งพื้นสำหรับจัดดอกไม้ขนาดใหญ่ได้ เป็นต้น

ภาพประกอบที่ 8 ภาพร่างผลิตภัณฑ์

ภาพประกอบที่ 9 การสร้างหุ่นจำลองเพื่อศึกษาการออกแบบโครงสร้างในมาตราส่วน 1:10

ภาพประกอบที่ 10 การพัฒนาต้นแบบโครงสร้างเหล็กเครื่องเรือนจากกระเบื้องและ ตะกร้า

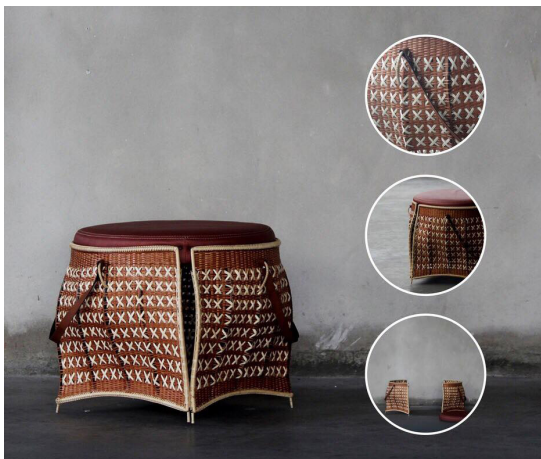
ภาพประกอบที่ 11 การพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในเอนกประสงค์จากแนวคิดตะกร้าสู่เก้าอี้สตูลจากสานลวดลายเฉพาะโดยพรชัย บุญรินทร์ ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสานศิลป์ บางเจ้าฉ่า

ผลงานต้นแบบสมบูรณ์

1. ชุดเครื่องเรือนบุงจาด

บุงจาด หมายถึง กระบุง+กระจาด

ประโยชน์ใช้สอย เป็นเก้าอี้สตูล สามารถแยกชิ้นเป็นที่บังตา กระถางต้นไม้ โคมไฟติดผนัง โคมไฟลอยตัว

ภาพประกอบที่ 12 บุงจาดจากหวายสาน

ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๒

ภาพประกอบที่ 13 บุงจาดเป็นเก้าอี้นั่งคอยจากไม้ไผ่สาน

ภาพประกอบที่ 14 บุงจาดเมื่อปรับเปลี่ยนการใช้งานเป็นโคมไฟ

ภาพประกอบที่ 15 บุงจาดเมื่อปรับเปลี่ยนการใช้งานเป็นโต๊ะกลาง

2. ชุดเครื่องเรือนเก้าอี้

เก้าอี้ หมายถึง ตะกร้า+เก้าอี้

ประโยชน์ใช้สอย เป็นเก้าอี้สุด เป็นตะกร้า เป็นแจกันขนาดใหญ่ ผู้ใช้สามารถนำไปตกแต่งด้วยวัสดุตกแต่งในรูปแบบต่างๆด้วยตัวเอง (DIY) ได้เช่นเดียวกับกระเป๋าจักสาน

ภาพประกอบที่ 16 เก้าอี้

ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๒

ภาพประกอบที่ 17 กร้าอี้ที่จักสานด้วยผักตบชวา

ภาพประกอบที่ 18 กร้าอี้สามารถแยกชิ้นส่วนเพื่อใช้สอย

ภาพประกอบที่ 19 กร้าอี่เมื่อเป็นเก้าอี้สตูล

งานวิจัยชิ้นนี้ร่วมนำเสนอในรูปแบบนิทรรศการต้นแบบผลิตภัณฑ์ในงาน SMEs Springboard พลิกแพลงความคิดเพื่อสร้างธุรกิจสร้างสรรค์ ณ ห้องไทยจิตรลดา 2 โรงแรม Bangkok Marriott Marquis Queen's Park ในวันที่ 30 มิถุนายน – 1 กรกฎาคม 2561 การแสดงนิทรรศการในครั้งนี้ ผู้ชมงานได้ให้การตอบรับเป็นอย่างดี โดยร่วมเสนอแนะความคิดเห็นกับต้นแบบเครื่องเรือนจักสานในประเด็นต่างๆ

ภาพประกอบที่ 20 ผู้วิจัยและทีมงาน และผู้ประกอบการร่วมกันนำเสนอผลงานในงาน SMEs Springboard

ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๒

อภิปรายผล

โครงการพัฒนารูปแบบชุดเครื่องเรือนวิถีชีวิตยุคใหม่ภายในที่พักอาศัยด้วยภูมิปัญญาการจักสาน กรณีศึกษา ตำบลบางเจ้าฉ่า อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง มีแนวทางที่สอดคล้องกับการขับเคลื่อนและกำหนดทิศทางในอนาคตของงานนวัตกรรมศิลป์ไทย โดยศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์การมหาชน) ศศป. หรือ The SUPPORT Arts and Crafts International Centre of Thailand (Public Organization) เพื่อให้การผลิตสินค้าสอดคล้องกับอุปสงค์ในตลาดตลอดจนสามารถสร้างผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นที่ต้องการออกมาสู่ตลาดโลก สามารถสรุปได้ 4 หมวดใหญ่ ได้แก่ วัฒนธรรมผสมผสาน (Cultural Blends) ส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมในการสร้างสรรค์ผลงาน สืบสานงานช่าง (Hand to Hand) ส่งเสริมทายาทช่างศิลป์จากรุ่นสู่รุ่นเพื่อให้สานต่องานได้ เรื่องเล่าจากป่าลึก (Story of The Forest) โดยการหาแรงบันดาลใจการทำงานจากธรรมชาติ ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ที่มุ่งเน้นด้านสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืนสุดท้ายคือหมวดชุมชนบันดาลใจ (Community-Craft) การบูรณาการความรู้ของชุมชนเข้ากับงานออกแบบของคนรุ่นใหม่เพื่อช่วยพัฒนาให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ (Posttoday, 2560) โดยการวิจัยในครั้งนี้ได้มุ่งวัตถุประสงค์ไปที่การนำเสนอแนวความคิดเป็นสำคัญ ทดลองแบ่งคณะทำงานส่วนย่อยออก 3 ส่วน ประกอบด้วยนิสิตทั้งปริญญาตรีและปริญญาโท ตลอดจนนักออกแบบผลิตภัณฑ์ศิษย์เก่า ด้วยต้องการให้เกิดการผสมผสานความคิดของนักออกแบบรุ่นใหม่ วางกรอบแนวความคิดการดำเนินการออกแบบไว้แบบกว้างๆ (อรัญ วานิชกร, 2559) ทำให้ผลงานที่ได้มีความหลากหลาย ก่อให้เกิดมุมมองใหม่ๆ สามารถสร้างเรื่องราวให้กับการจักสานและทำให้นักออกแบบได้แลกเปลี่ยนมุมมองการออกแบบที่อยู่บนพื้นฐานความสามารถของชุมชนบางเจ้าฉ่าเอง ผสมกับวัสดุแบบใหม่เพื่อออกแบบงานจักสานที่สามารถใช้ได้ในชีวิตจริงของคนยุคปัจจุบัน ก่อให้เกิดผลิตภัณฑ์จักสานแบบใหม่ที่มีคุณค่าจากต้นทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งทุกประเทศทั่วโลกต่างให้ความสำคัญและถือเป็นอาวุธในการแข่งขันทางเศรษฐกิจจากทุนทางปัญญาและวัฒนธรรม ที่มีส่วนช่วยผลักดันนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ของหน่วยงานภาครัฐบาล

โดยขั้นตอนสุดท้ายของการคัดเลือกแนวคิดการออกแบบจากอัตลักษณ์บางเจ้าฉ่า ได้เลือกเรื่องราวของตะกร้า และกระเป๋าโดยต่อยอดมาสู่การพัฒนาสู่เครื่องเรือน ซึ่งมีแนวคิดที่สอดคล้องกับการออกแบบเก้าอี้стулของผู้ผลิตประเทศอิตาลีแบรนด์ DANDY HOME จากผู้ผลิต Gamma Arredamenti ที่ได้รูปร่างและแนวคิดจากการผลิตกระเป๋าหนังด้วยมือ

ภาพประกอบที่ 21 เก้าอี้стул DANDY HOME จากกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศสถ่าย
โดยผู้วิจัย

และผลิตภัณฑ์ Mahasara ซึ่งออกแบบโดยนักออกแบบชาวแอฟริกา 3 คน โดยผลงานออกแบบสวดลายงานหัตถกรรมจักสานจากทุนทางวัฒนธรรม ทำได้อย่างโดดเด่นอย่างมาก รูปแบบคล้ายหตุการควบคุมจนสวดลายเป็นนามธรรมแต่มีกลิ่นอายทางศิลปวัฒนธรรมของแอฟริกาดังภาพ แต่ผลิตชุดเครื่องเรือนจักสานที่ได้จากการวิจัย มีความต่างคือ ประโยชน์ใช้สอยที่มีความหลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการเครื่องเรือนที่น้ำหนักเบา แยกชิ้นได้ และปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยให้สอดคล้องกับพฤติกรรมและสอดคล้องกับพื้นที่ใช้สอยที่จำกัด

ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๒

ภาพประกอบที่ 22 ลวดลายจักสานของร้าน Mahasara ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ถ่ายโดยผู้วิจัย

ข้อเสนอแนะ

จากการนำเสนอต้นแบบเครื่องเรือนในนิทรรศการ SMEs Springboard ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีและได้ข้อเสนอแนะในประเด็นต่างๆดังนี้

1. แนวคิดของอัตลักษณ์ทางผลิตภัณฑ์ของบางเจ้าจำ เพียงกระบุง ตะกร้า และกระเป๋ายังสามารถต่อยอดสู่ผลิตภัณฑ์ที่มีประโยชน์ใช้สอยอื่นๆอีกมากมาย และหากนำผลิตภัณฑ์ที่เลิกใช้ไปแล้วมาทำการออกแบบเพิ่มเติมยังต่อยอดสู่ผลิตภัณฑ์ใหม่ได้อย่างไม่รู้จบ
2. ควรมีขนาดที่หลากหลายเพื่อเพิ่มทางเลือกให้กับผู้บริโภค เช่น เครื่องเรือนขนาดใหญ่เหมาะสมกับการตกแต่งพื้นที่ส่วนกลางของโรงแรมหรือพื้นที่สาธารณะอื่นๆ ขนาดกลาง และขนาดเล็กเหมาะสมกับบ้านพักและอาคารชุดหรือร้านค้าแฟรนไชส์
3. ควรมีการทดลองต่อยอดออกแบบลวดลายและสีสันทันเข้ากับผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ได้จากงานวิจัยให้สินค้ามีความหลากหลายมากขึ้น

4. ควรเพิ่มเติมมีพื้นที่ทันสมัยให้กับโครงสร้างหลักเส้น ได้แก่ สีฟ้า สีส้ม เพื่อให้เครื่องเรือนมีความร่วมสมัยและโดดเด่นมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ขอขอบคุณทุนสนับสนุนจากโครงการ ศูนย์กลางนวัตกรรมด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภายใต้โครงการ Innovation Hubs เพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานนวัตกรรมของประเทศตามนโยบายประเทศไทย 4.0 จาก สกอ. ผู้ประสานงานเครือข่ายอุดมศึกษาภาคกลางตอนบน สำนักยุทธศาสตร์ทาง ปัญญาและวิจัย และวิทยาลัยอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ รวมถึงทีมงานวิจัยทุกท่าน

เอกสารอ้างอิง

- ประชาชาติธุรกิจ. (2559) . ศิลปะไทย: เจาะตลาดโลก. หนังสือพิมพ์ประชาชาติ ธุรกิจ ปีที่ 39 ฉบับที่ 4844 วันที่ 13 - 15 มิถุนายน 2559 . หน้า 21.
- อรรถ วานิชกร. (2557). องค์ความรู้ ภูมิปัญญาไทย: การออกแบบและสร้างสรรค์ ผลิภัณฑ์ร่วมสมัย. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ, ปีที่ 15 (2), 22-28.
- อรรถ วานิชกร. (2559). การพัฒนานวัตกรรมช่วยการออกแบบทัศนศิลป์ เพื่อสร้าง ภาพลักษณ์การแพทย์แผนไทย. วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย ขอนแก่น, ปีที่ 8(1), 316-333.

สัมภาษณ์

- เฉลา เจริญศิลป์. (15 กุมภาพันธ์ 2561). สัมภาษณ์. กำนัน ต.บางเจ้าฉ่า.
- นพพา กาจปาน. (15 กุมภาพันธ์ 2561). สัมภาษณ์. ประธานกลุ่มจักสาน ต.บางเจ้าฉ่า.
- พรชัย บุญรื่น. (6 มีนาคม 2561). สัมภาษณ์. ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสานศิลป์ ต.บางเจ้าฉ่า.